



Cesta z Berghofu na Mooslahnerkopf

Autor: Václav Jan

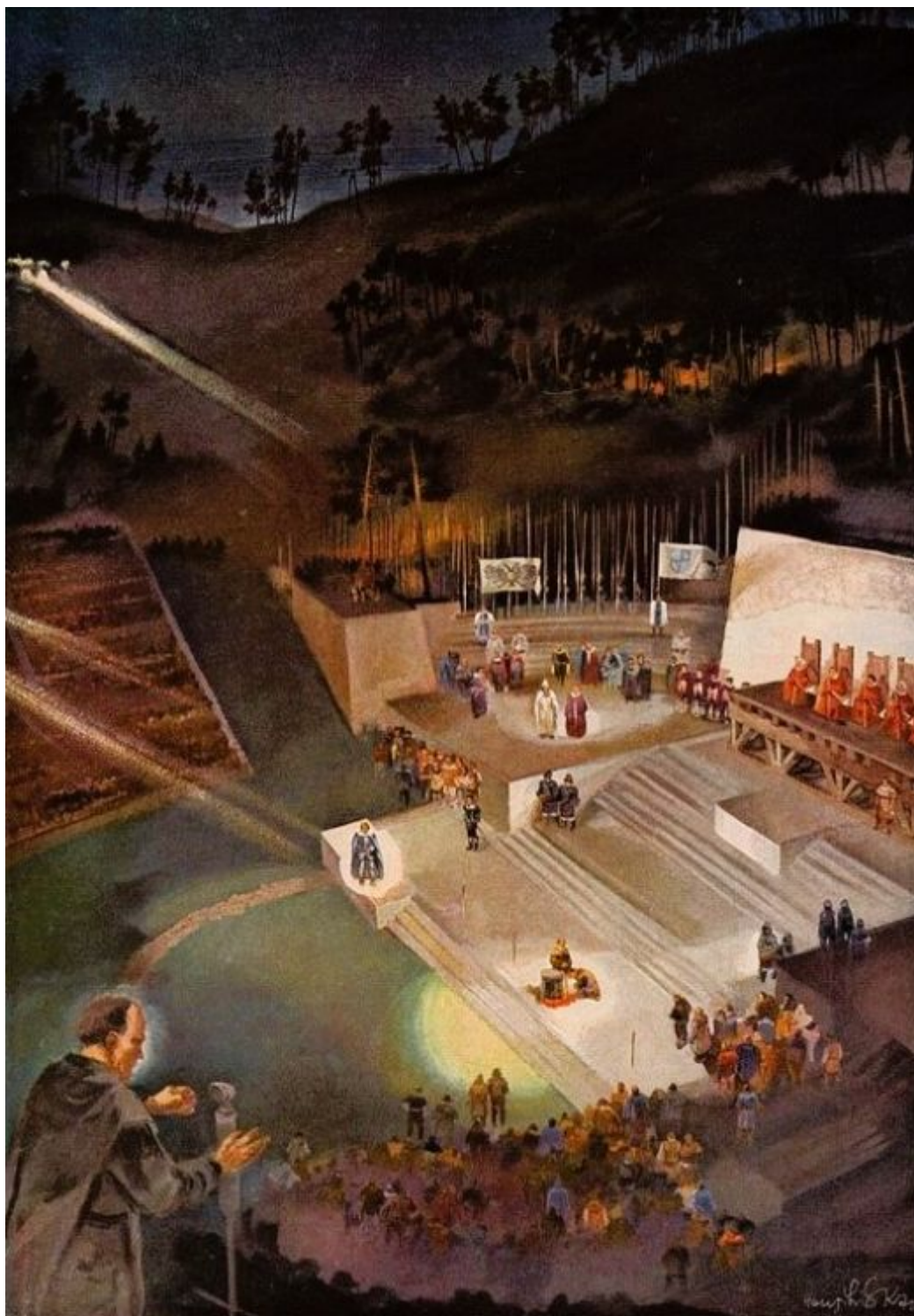
*Ještě k **Eckartovi***

K počtě básníkův (o němž zde obsáhle pojednáno na jiném místě) bylo v olympijském parku v Berlíně 2. srpna 1936 slavnostně otevřeno Dietrich-Eckart-Freilichtbühne (Přírodní divadlo Dietricha Eckarta). Diváci viděli premiéru dramatu E. W. Möllera Hra v kostky ve Frankenburg, tematizující události rolnické vzpoury v Horním Rakousku roku 1626. Kruhový amfiteátr v působivé přírodní kulise byl poté dějištěm mnoha velkolepých, zejména operních představení. Mimořádným byl Wagnerův Rienzi z roku 1939, na jehož inscenování se podílel samotný Hitler, který tuto operu miloval a vlastnil i její originální partituru.

Scéna byla vybudována v údolní kotlině a vznikla jako součást projektu přírodních amfiteátrů Thingplatz. Venkovní divadla byla koncipována v odkazu na romantiku starogermánské tradice a antické ideály. Probíhala zde představení v souladu s filozofií nacionálního socialismu, zdůrazňující princip hrdinství a provázanost německého člověka s jeho rodnou zemí, což bylo symbolizováno prolnutím divadelní scény a dramatických přírodních kulis.

V celé Německé říši bylo plánováno vybudování stovek takových amfiteátrů, nakonec jich bylo vzhledem k válečným událostem dokončeno jen něco přes 30. Znamé jsou Heidelberg Thingstätte na bájném vrchu Heiligenberg, Kalkberg v Bad Segebergu, kde se dnes konají festivaly Karla Maye, nebo Volkspark Borna v Lipsku. Jeden Thingplatz je i kousek od Bratislavy, v majestátní scenérii na břehu Dunaje pod hradem Devín. Toto území patřilo v

letech 1939-45 Třetí říši. Komunisté zde po válce slavívali první máje, dnes je scéna v žalostném stavu.



Scéna Dietricha Eckharta v běhu času: 1937 - Germáni

Po válce bylo Eckartovo divadlo přejmenováno na Waldbühne Berlin. Ve středu 15. září 1965 zažila tato lesní scéna emoční pohnutí zcela jiného typu, než pro jaké byla původně projektována. Mezi návštěvníky koncertu Rolling Stones propukla davová psychóza, diváci svedli bitku s policií a zničili ve Waldbühne všechno, co nebylo z kamene. Událost je dnes hodnocena se sympatiemi jako přelom v historii berlínské subkultury a symbolický začátek nástupu hnutí osmašedesátníků. Divadlo zůstalo několik let zavřeno. Posléze bylo zrekonstruováno tak, aby byl zřetelný distanc od zátěže nacionálněsocialistické minulosti. Korunu všemu nasadily úpravy v osmdesátých letech. S výslovným záměrem neutralizovat estetiku germánského kultu bylo jeviště opatřeno rozměrnou bílou střechou, která nezapře inspiraci ve tvarech beduínského stanu. Je to jednoznačně nová symbolika, měnící charakter prostoru - místo teutonského lesa evokace pouště a exotičnosti, na místo oslavy krve a půdy oslava kočovného nomádství. Autenticita propojení s přírodou byla zcela negována. Provozovatel divadla tak dovršil proces znovuvysvěcení scény, která byla navždy zbavena původní energie.



1965 – Vandalové

„Odstraňte tyto sochy!“ žádá politik Peter Strieder jménem mnohých, poukazujíc na poničené skulptury, stále střežící vstup do Eckartovy arény. Tento malý pozůstatek minulosti nedává spát aktivistům, opakovaně volajícím po jejich zničení. Kamenné reliéfy od Adolfa Wampera tu ale dodnes nesměle upomínají na dobu svého vzniku a v estetice tělesné krásy symbolizují mužský hrdinský princip a poezii ženskosti.



1992 – Beduíni

U Turka na Obersalzbergu

Venkovský dům zde stál už od roku 1630. Jeho původní název Türkenhäusl odkazoval na majitele, jenž byl veteránem bitvy s Turky u Vídně. V roce 1903 koupil dům Karl Schuster a přestavěl ho na vyhledávaný hotel Zum Türken. Schuster býval dříve hostinským a jeho hotel kromě jedinečných výhledů nabízel i vyhlášenou kuchyni, zásobovanou z vlastního řeznictví. Hosté bývali význační, třeba pruský korunní princ Wilhelm i s princeznou, skladatel Johannes Brahms nebo princ regent Luitpold Bavorský.

Pod hotelem se dodnes nachází vyrabovaný podzemní bunkr, patřící k systému protiletectvých krytů z roku 1943, propojujících v podzemí jednotlivá sídla na Obersalzbergu. Tato část podzemního komplexu byla spojena přímo s Hitlerovým sídlem Berghof, pro jehož osazenstvo sloužila jako tajná úniková cesta.

Hoteliér Schuster býval přítelem jak Hitlera, tak Eckarta, a také členem NSDAP. Když ale bylo z bezpečnostních důvodů rozhodnuto o vykoupení všech pozemků na Obersalzbergu, který se měl stát po berlínském kancléřství druhým centrem moci v Říši, Schuster odmítl prodat. Lpěl na svém majetku a na představě, že ve vedení hotelu budou pokračovat jeho početní potomci, které tak chtěl zajistit. Nenechal se zlomit ani opakovanými prosbami a žádostmi, ani naléháním samotného Martina Bormanna. Nakonec byl k prodeji domu prostě donucen. Hotel byl zrušen a dům se stal vzhledem k bezprostřední blízkosti Berghofu sídlem Vůdcovy strážní služby, příležitostně sloužil také k ubytování příslušníků SS a dalších hostů. Že byl hoteliér k prodeji dotlačen pohrůžkou, však po válce umožnilo rodině, aby ho prohlásila za odpůrce nacistů, kterážto legenda přežívá dodnes. Díky ní ovšem dědicové dosáhli navrácení majetku, respektive možnosti odkoupit zpět ruiny Američany rozbombardovaného hotelu a obnovit ho do celkem původní podoby. Rodina pak hotel provozovala další čtyři generace až do roku 2021, kdy se ho rozhodla zavřít a prodat.

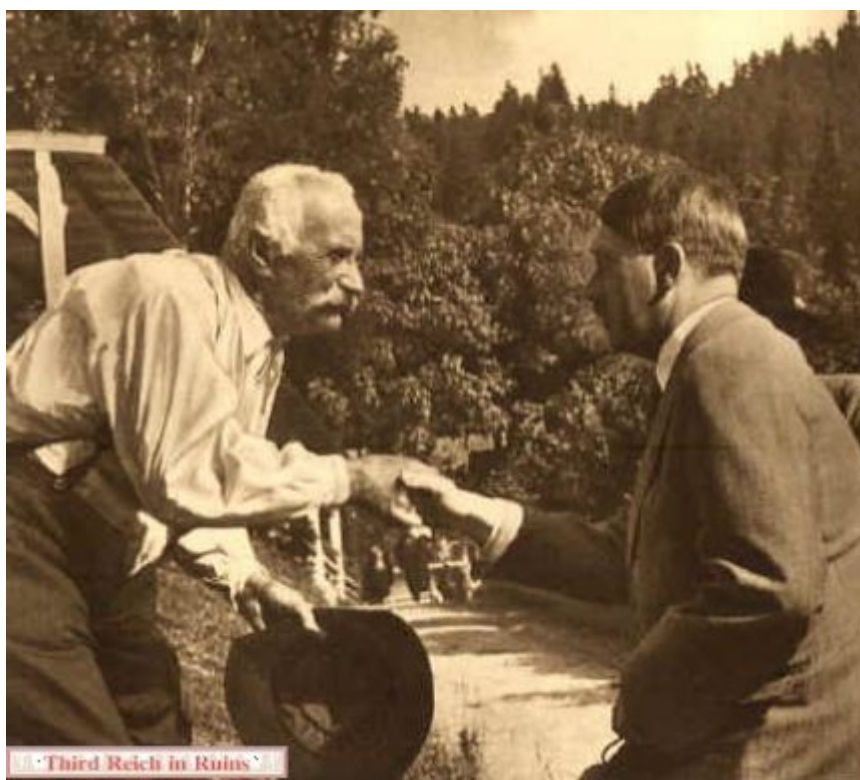
Okamžitě vypukly obavy ostražitých orgánů a médií, aby se objekt nedostal do nepovolaných rukou. Aby se snad nestal tzv. poutním místem. Přímo ministerstvo financí apelovalo: „Prodej historicky kontaminovaného majetku by měl být uskutečněn pouze do zodpovědných rukou.“ Mluvčí Ústavu pro soudobé dějiny se nechal slyšet: „Je důležité pečlivě zkoumat, co s nemovitostí v budoucnu nový majitel udělá.“ „Za žádných okolností by se neměl dostat do nesprávných rukou,“ varoval odborník na historii Obersalzbergu Ulrich Chaussy.

Podle vyjádření místních politiků již byl prodej uskutečněn, ale jméno nového majitele zůstává na jeho žádost v utajení. Bylo zveřejněno, že se jedná o tradiční podnikatelskou rodinu z Berchtesgadenu, která si přeje zůstat prozatím v anonymitě. Zasloužení politici ovšem vyjadřují s novým majitelem „všeobecnou spokojenost“.

V létě 2023 vypadal objekt zcela opuštěně, žádná rekonstrukce zde ani náznakem neprobíhá. Bunkr je též pro návštěvníky uzavřen, celé okolí domu je prošpikováno nápisy jako *Zavřeno*,

Zákaz fotografování apod. Nevypadá to, že by hotel v dohledné době ožil. Kdo ví, možná právě v tom má spočívat ona „odpovědnost“ nového majitele.

„Každý, kdo zná nového majitele, ví, že budova je v dobrých rukou,“ ujistil starosta Franz Rasp.



Hitler zdraví starého pana Raspa. Tato fotografie byla často publikována, ukazovala Hitlera jako laskavého a oblíbeného souseda. Rodina Raspových bydlela na statku Freidinglehen, bezprostředně pod Hitlerovým domem. Shodou okolností současný starosta Berchtesgadenu se jmenuje Franz Rasp.

Co by se v hotelu U Turka mělo dnes dít tak hrozného, není jasné. Že by při současném stavu Německa někdo vážně považoval za aktuální hrozbu vyvolávání duchů minulosti? A kdo vlastně tyto duchy ve skutečnosti soustavně vyvolává a proč?

Neměl se narodit

Prostý měšťanský dům v Braunau na Innu stojí nedaleko náměstí. Zde se před 135 lety narodil člověk, který se „nejlépe vůbec narodit neměl“. Však za to byli jeho rodiče posmrtně

ztrestání, když stát zlikvidoval jejich hroby. A dům už měl být podle názoru tisku, politiků i aktivistů také dávno zbořen. Když se ho konečně podařilo eráru získat od soukromého majitele, vypukla vášnivá debata o jeho dalším osudu. Nakonec byl přestavěn do podoby, která zcela smazala původní vzhled, a slouží jako sídlo policejního velitelství. Kritické hlasy neutichají, a nyní poukazují na nevhodnost takového využití, protože i policie v poválečném Rakousku nese prý stigma rasismu a etnického znevýhodňování, a její propojení s Hitlerovým rodným domem je tedy vrcholně neetické. Iniciativa Hitler House Discourse navrhl, aby tam namísto toho byla instalována expozice sdružení Rakouští přátelé Jad Vašem.

Hitlerovo venkovské sídlo na alpském Obersalzbergu, zvané Berghof (respektive jeho trosky) bylo v roce 1952 z nařízení bavorské vlády vyhozeno do povětří. Podle legendy se v okamžiku exploze objevil na zdi domu obrovský obrazec zvrácené lebky, prý symbolizující konec Německa. Dnes je tady všechno důsledně srovnáno se zemí, zarostlé lesem, a i zde zřízenec pravidelně odstraňuje každou svíčku nebo drobnou květinu, příležitostně položenou ke zbytku opěrné zdi zadního traktu Berghofu, jediné části stavby, jejíž torzo zůstalo zachováno. Důkladnost exorcistů šla tak daleko, že na zbořeniště byla navezena suť z jiných ruin, aby si návštěvník nemohl odnést ani úlomek kamene nebo cihly z bývalého Hitlerova sídla.



Velký pokoj Berghofu s otevřeným panoramatickým oknem, začátek čtyřicátých let

Na troskách dalších sídel exponentů Třetí říše zbudoval stát dokumentační centrum a na pastvinách pod Berghofem vyrostl obrovský pětihvězdičkový hotel.



*Berghof – fotografie pořízená zhruba ze stejného místa v létě 2023.
Podobně umanutá důslednost při likvidaci odkazu jakékoli
historické osobnosti je v lidských dějinách zcela unikátní.*

Kromě Berghofu, kde se cítil nejšťastnější a jehož podobu sám projektoval, obliboval Hitler zejména místo zvané Mooslahnerkopf. Jde o vyhlídku na mytické pohoří na pomezí Bavorska a Východní marky. U ní nechal v roce 1937 postavit zděný domek pro klidný odpočinek, tzv. čajovnu (Teehaus). Chodíval sem prakticky denně, někdy sám, někdy se svým psem či nejbližšími přáteli a spolupracovníky. Teehaus byl zbourán v padesátých letech, ale základy stavby vydržely až do roku 2006, což někomu nedalo spát. Dnes jsou pečlivě odstraněny, místo je zpustlé a zarostlé křovinami. Samotná vyhlídka existuje, ale rozhled je značně omezený kvůli bující vegetaci po obou stranách.

Od Berghoofu na Mooslahnerkopf existovalo několik cest, ta nejpřímější vedla místy, kde bylo po válce zbudováno golfové hřiště. Nejjednodušší přístup je dnes po pravém okraji hřiště (při pohledu od Berghofu). Štěrková cesta se odpojuje severním směrem od silnice pod hotelem Zum Türken. Je to mírně se svažující cesta s možností odpočinku na některé z laviček, s jedinečným výhledem na pastviny, lesy a alpské štíty. Golfový areál odtud vypadá celkem nenápadně a splývá s okolními loukami. Tento úsek je součástí značené trasy Lindeweg, směr Berchtesgaden. Na prvním rozcestí pokračujete stále rovně. Když po levé straně hřiště končí, cesta pokračuje dále do lesa, po chvíli se rozšiřuje v silničku a brzy začne prudce klesat k Berchtesgadenu. Existují z ní dvě nenápadné odbočky doleva, doporučuji hned tu první, skoro

ihned za koncem golfového areálu, jinak ztratíte výšku a budete muset druhou odbočkou ze Spornhofwegu zase prudce stoupat zpět, navíc je tato cesta hůře schůdná i méně poetická. První odbočka začíná jako nenápadná, trochu zablácená a částečně zarostlá cesta. Samozřejmě není nijak značena!



Ruinu Berghofu ignoruje i tento turistický ukazatel, stojící pár desítek metrů od ní. Horní snímek z roku 2018 dokumentuje hru mezi turisty a úředníky; ti první na ukazatel nápis Berghof provizorně doplňovali, ti druzí se starali o jeho mazání.

Pustíte se po ní, nenecháte se odradit křovisky, a po několika desítkách metrů se jako zázrakem změní v příjemnou lesní stezku, vinoucí se částečně vysokým lesem, částečně po jeho okraji, hranice hřiště jsou stále vlevo. Je tady zvláštní klid a ticho, do něhož občas zdáli zazní kravský zvonec. Pravděpodobně zde nepotkáte nikoho. Zanedlouho se objeví rozcestník několika cest, opět bez jakéhokoli značení. Vydáte-li se šikmo vpravo dolů, objeví se před vámi vyhlídka Mooslahnerkopf. Že jsou tady lavička a zábradlí, evokující původní podobu místa, za to paradoxně vděčíme filmařům, kteří je sem nainstalovali pro potřeby natáčení jednoho z bezpočtu dokumentů o zločinech hitlerismu.



Další snímek z roku 2023 pak dokládá, že nakonec došlo na německy důkladné řešení - byla vyměněna celá cedule tak, aby nebylo místo pro žádné připisování.

US místo SS

Celé Berchtesgadensko je protkáno turistickými stezkami, které se ale cíleně vyhýbají ruinám **Třetí říše** i významným místům spjatým s tímto obdobím.

Pastviny mezi Berghofem a čajovnou na Mooslahnerkopfu, kulisa Eckartových a později hlavně Hitlerových toulek, prošly po válce obrovskými terénními úpravami, byly zabrány pro golfové hřiště, symbol amerického životního stylu. Po roce 2000 sem byla zasazena nová krajinná dominanta, mamutí komplex hotelu mezinárodního řetězce Kempinski, založeného slavnou židovskou podnikatelskou rodinou. O výmluvné symbolice těchto proměn lze těžko pochybovat, ostatně sám starosta Berchtesgadenu se v místních novinách vyjádřil, že šlo o opatření z hlediska ochrany přírody sporná, ale z hlediska politického navýsost šťastná.

Celá proměna Obersalzbergu patří do kategorie politicky exponovaných demolic, kdy výmluvnou historickou architekturu a krajinné prvky překrývá nová, nepokrytě režimní prostorová filozofie.

Už od začátku věků je s válčením spojena praxe, kdy vítězové ničí stavby poražených, symbolizující jejich vládců, náboženství či životní filozofii. Tato praxe cílí na ponížení poražené komunity, podmanění myšlení jejich členů a narušení její koherence a pospolitosti. Je známo,

že systematické ničení kulturního dědictví může vyústit až ve zničení samotné identity poražené skupiny ve prospěch nastolení nové identity, vyhovující potřebám vítěze.

Zcela nedávno to byl Islámský stát, který likvidoval památky na dobytých územích, zejména sochy, upomínající na kulturu a historii nepřítele, jak náboženské, tak světské. Tehdy bylo ovšem takové jednání na Západě hodnoceno jako nekulturní a barbarské.

Nejde jen přímo o likvidaci památek z období Třetí říše, moderní Německo odmítá i princip Heimatu, romanticko-pastorální pojetí domova, spojené už s předhitlerovským Německem, a snaží se o jeho překrytí univerzální modernitou, industrializací a zaměnitelnou architekturou. To bylo umožněno i masivním bombardováním historických německých sídel, jejichž charakter se i přes částečné snahy o rekonstrukci nenávratně proměnil, a s ním i rozměr a výraz krajiny jako takové. Jde o pokus přepsat paměť místa jako předpoklad k přepsání paměti národa s ním spojeného.

Hamburk a další typicky německá města se stala díky náletům, které umožnily na „zelené louce“ vytvořit nové, globálně-univerzalistické pojetí města, historicky sterilními internacionalizovanými urbanistickými koncepcemi, do nichž lze posléze snadněji integrovat i internacionalizaci populační – multikulturalismus.

V aluzi na **Heideggera** můžeme říci, že jde o to, aby už žádná „polní cesta“ nevedla stejně. To je ovšem dnes více než jen německý problém. Rozměry krajiny, její střed a periferie, dominanty a jejich vzájemné vzdálenosti a měřítko, charakter referenčních bodů, to vše určuje existenciální zakořeněnost v paměti domova, kterou filosof oslavil třeba v meditaci *Der Feldweg* (Polní cesta).

Vesmír kontra Místo

„Vsazení do krajiny, připoutání k Místu, bez něhož by vesmír ztratil svůj smysl a stěží by vůbec existoval, to je ono rozpolcení lidstva na domorodce a cizince. A z tohoto hlediska je technika méně nebezpečná než genii loci, bůžkové Místa. Technika ruší výsadu tohoto vkořenění a exilu, který s ním souvisí. Technika od této alternativy osvobozuje. Nejde samozřejmě o to, vrátit se ke kočovnictví, ostatně stejně neschopnému jako usedlá existence vymanit se z určitého kraje a klimatu. Technika nás osvobozuje od heideggerovského světa, od pověr Místa. Vzniká tak šance vnímat lidi mimo postavení, v němž se octli, nechat zářit lidskou tvář v její nahotě. Sokrates dával městu přednost před venkovem a stromy, neboť ve městě lze potkat lidi. Judaismus je bratrem sókratického poselství. Co je obdivuhodné na Gagarinově výkonu? Jistě ne jeho varietní kousek, který uchvacuje dav. Není to ani sportovní hodnota jeho výkonu, kterým překonal všechny rekordy v rychlosti a výšce. Větší význam má otevření dveří k novým poznatkům a novým technickým možnostem, odvaha a osobní Gagarinovy ctnosti; věda umožnila počin, který předpokládá ducha odříkání a oběti. Nejdůležitější je však zřejmě fakt, že člověk opustil Místo. Po dobu jedné hodiny existoval mimo horizont. Kolem něho bylo jen nebe – či přesněji řečeno geometrický prostor. Člověk existoval v absolutně homogenního prostoru. Judaismus byl vůči místům vždycky svobodný. Zůstal věrný své nejvyšší hodnotě. Bible zná jen Svatou zemi. Zemi bájnou, která sama

vyvrhuje nespravedlivé, zemi, v níž nelze zakořenit bezpodmínečně. Jak střízlivá je kniha knih v popisu přírody! „Země, kde teče mléko a med.“ Krajina je zde vystižena potravinářským slovníkem. V jediné větě „... byl čas prvních hroznů“ (Nu 13,21) na okamžik zaleskne se hrozen, zrající ve výhni štědrého slunce.

Judaismus modly nesublimoval, požadoval naopak jejich zboření. Stejně jako dnes technika, judaismus demystifikoval vesmír, odčaroval přírodu. Díky své abstraktní univerzalitě je judaismus ve střetu s imaginací a vášněmi. Objevil však člověka v nahotě jeho tváře.“

(Emmanuel Lévinas: *Etika a nekonečno*)



Mooslahnerkopf včera...

Heimweh

Ikonoklasticko-kulturní motivace vítězů nelze po tak fatálním střetu hodnot, jaké představovala druhá světová válka, podceňovat. Však jejich recepce neutuchá ani dnes. Lze nepochybně hovořit o etnocidě – očišťování území od symbolů původní kultury bez přímé likvidace etnika, ve snaze „pouze“ ho vykořenit kulturně a ideově.

Cílená proměna krajinného výrazu, kdy jsou zaměněny dominanty, odkloněny linie a rozbity kontexty, umožňuje konzistentnost myšlení a duchovního jsoucna pouze při specifickém typu soustředěnosti a jen čistě dereisticky; jakkoli zdánlivě je krajina tatáž, usazená mezi týmiž horskými štíty, se stejně akvamarínovým hvozdem.



...a dnes